

INGEN TVIL: RØMT OPPDRETTLAKS SKADER VILLAKSEN!

Rømt oppdrettslaks er en trussel mot villaksen - det er bevist. Derfor har regjeringa, oppdrettsnæringa og forvaltninga i mange år hatt en 0-visjon mot rømming. Overraskelsen er derfor stor når vi ser at forsker Ødegård fra Nofima Marin under en konferanse i Rørvik nylig skal ha uttalt at rømt oppdrettslaks gir ingen "genfare". Slike utsagn er med på å svekke motivasjonen for å gjennomføre rømmingshindrende tiltak. Fremdeles er det for mye rømt oppdrettslaks på mange gyteplasser – om vi skal bevare villaksens egenart. Vi kan derfor ikke la Ødegårds utsagn stå uimotsagt. Ytterligere innsats må til.

Villaksen er generelt i sterk tilbakegang. Årsakene er åpenbart flere og for noen av dem har vi tilstrekkelig kunnskap til å tallfeste effektene. Det gjelder for eksempel tap forårsaket av *Gyrodactylus salaris* og vannkraftutbygginger, hvor sammenhenger mellom smitte og laksedød og mellom vannmengde og lakseproduksjon relativt enkelt kan måles.

For effektene av rømt oppdrettslaks er det mer komplisert. Her er det flere faktorer som kan spille inn og de både samvarierer og varierer i styrke fra vassdrag til vassdrag. Kunnskapen om disse faktorene ble i 2006 oppsummert av Kunnskapscenter for laks og vannmiljø (KLV). Arbeidet ble gjennomført av seks av landets fremste forskere. De gjennomgikk forskningsresultatene fram til da etter et nøye avstemt mandat. Så sent som mai i år ble de aller siste forskningsresultatene lagt fram under en villakskonferanse på Lillestrøm som ble arrangert av KLV. Der burde forsker Ødegård ha deltatt.

Genetisk innblanding fra rømt oppdrettslaks er en av flere skadevirkninger ved rømminger som kan virke negativt. "Hvis rømmingen av oppdrettslaks fortsetter i samme omfang som i dag, er det stor enighet om at innblandingen av oppdrettslaks vil kunne utviske forskjeller mellom de ville laksestammene" – heter det i kunnskapsoppsummeringen. Årsaken er at oppdrettslaks gyter med villaks og at dette fører til en uheldig genstrøm fra oppdrettslaks til villaks, ikke bare som følge av en engangs hendelse, men gjentatte ganger år etter år. Fordi forskerne fram til nå har manglet tilstrekkelig presise genetiske metoder for i naturen å følge oppdrettslaksens genmateriale over flere generasjoner, er langtidseffektene ikke tallfestet. Det studier imidlertid viser, er at avkom fra oppdrettslaks har betydelig lavere overlevelse i naturen enn avkom etter elvas villaks. Nye spennende forskningsresultater er nå på vei, og de kan vise hva dette betyr på lang sikt.

Villaksen er tilpasset forholdene i vassdraget den tilhører gjennom flere tusen år. Sports- og sjølaksefiskere kan derfor ofte skille mellom stammene tilhørende i ulike vassdrag, sågar innen samme vassdrag. De genetiske forskjellene er små, men altså tilstrekkelig til å gi unike laksestammer med litt forskjellige egenskaper møysommelig tilpasset de aktuelle forholdene i de ulike vassdragene. Resultatet er så perfekt at vi mennesker vanskelig kan gjøre forbedringer. Det viser effekter av både fiskeutsettinger i fullrekrutterte vassdrag og av rømt oppdrettslaks, effektene er alltid negative der de lar seg måle. Det er ikke rart. Individuer som ikke er spesielt tilpasset "stjeler likevel mat og plass" fra elvas egne lakseunger inntil de selekteres bort.

Under villakskonferansen i mai ble det lagt fram resultater som viser redusert overlevelse og tallrikhet hos villaks i områder der det foregår mye lakseoppdrett. Dette er alvorlige observasjoner, selv om vi i detalj ikke kjenner de spesifikke mekanismene bak tilbakegangen. Blant annet ble det etterlyst mer kunnskap om hvordan spredning av fisesykdommer og parasitter kan virke på villaksebestandene.

Villaksen er en viktig symbolart på ren og vill norsk natur og også for den økonomiske suksessen lakseoppdrett. La oss også av den grunn ta godt vare på den. KLV er opptatt av at best tilgjengelig kunnskap skal brukes i forvaltninga av villaksen. Det finnes ingen faglige grunner for at oppdrettsnæringa, regjeringa eller forvaltninga skal gå bort fra sin 0-visjon mot rømming. KLV oppfordrer til at arbeidet mot rømminger ytterligere intensiveres – faren er ikke over! Da trenger vi flinke og motiverte oppdrettere!

Knut Mørkved
styreleder

Frode Staldvik
daglig leder

Kunnskapssenter for laks og vannmiljø